

หนังสือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนา ชุดที่ 38

กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน กรณีศึกษาตำบลน้ำขาว : สัจจะวันละ 1 บาท เพื่อสร้างสวัสดิการภาคประชาชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน

กรณีศึกษาตำบลน้ำขาว :

สัจจะวันละ 1 บาท เพื่อสร้างสวัสดิการภาคประชาชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน กรณีศึกษาตำบลบ้านขาว

สัจจะวันละ 1 บาท เพื่อสร้างสวัสดิการภาคประชาชน

- จัดทำโดย : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม 2549
- จำนวนพิมพ์ : 2,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

2044/28-33 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310

โทร. (66) 0-2718-0911 โทรสาร (66) 0-2718-0937

E-mail : codi@codi.or.th Homepage : www.codi.or.th

คำนำ

สวัสดิการชาวบ้าน นับเป็นสวัสดิการพื้นฐานของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมาการจัดสวัสดิการเป็นเพียงสิ่งที่รัฐเป็นผู้จัดสวัสดิการให้กับประชาชนในรูปของตัวเงินและสิ่งของเท่านั้น ไม่มีการเชื่อมโยงกันทั้งแนวคิดและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ชาวบ้านจึงกลายเป็นเพียงผู้รับเพียงอย่างเดียว

ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีชื่อเสียงด้านองค์กรเงินชุมชนมาเป็นเวลานาน ด้วยครูชบ ยอดแก้ว ได้สร้างหลักปรัชญา **“กลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต”** เมื่อ 20 ปีเศษมาแล้ว

จากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ขยายสู่โครงการสวัสดิการตำบล ที่เกิดจากการออมของสมาชิกเพียงวันละบาท ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญที่จะพัฒนาให้คนเป็นทุนที่มีคุณภาพของท้องถิ่น จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะใช้เงินเพียงหนึ่งบาทไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม คือ ให้มาร่วมกันเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นการสร้างทุนทางสังคมที่สมดุล เกิดสังคมที่ผู้คนมีความสุขพึ่งตนเองได้

ครูชบเคยกล่าวไว้ว่า **“ถ้าเรามีกองทุนของเราแล้ว มีระบบการจัดการที่ดี คนภายนอกที่ยังไม่ได้มาเป็นสมาชิกก็เชื่อถืออยากเข้าร่วม กองทุนของเราก็จะใหญ่ขึ้นไม่เพียงคนในตำบลจะเชื่อถือเท่านั้น ถ้าเราได้มีการประสานงานกับ อบต. หรือหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น ชวนเขาเข้าร่วม เราก็จะมีเงินมากขึ้น หน่วยงานของรัฐอื่นๆ ก็จะเข้าร่วม”**

สำหรับเงินกองทุนสวัสดิการตำบลน้ำขาวนั้น ให้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก 30% นำไปให้สมาชิกลงทุนให้เกิดผลงอกเงย เช่น ทำมาค้าขาย หรือเป็นเงินยืมเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน โดยไม่คิดดอกเบี้ย แต่การดำเนินกิจการต้องไม่เอาเปรียบสังคม ไม่ทำลายคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม และผลผลิตที่ได้จากการลงทุนที่นำออกขายต้องลดราคาให้ต่ำกว่าท้องตลาด 1 บาท อีก 50% นำไปจ่ายเป็นสวัสดิการ 9 อย่าง ส่วน 20% ที่เหลือจะเป็นกองทุนสำรองการบริหารจัดการ

กองทุนสวัสดิการตำบลน้ำขาว เป็นรูปธรรมหนึ่งที่มีการเริ่มต้นอย่างมีหลักการ มีระบบระเบียบ และมีเทคนิคที่เข้าใจง่าย ปฏิบัติง่าย สอดคล้องกับวิถีของชุมชน มีการนำคุณธรรมไปเป็นหลักสำคัญของการปฏิบัติ ควบคู่ไปกับแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญที่องค์กรชุมชนทั่วประเทศ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในตำบลของตนเองได้

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

สารบัญ

กองทุนสวัสดิการชาวบ้านกรณีศึกษาตำบลน้ำขาว _____ **5**
(สัจจะวันละ 1 บาท เพื่อสร้างสวัสดิการภาคประชาชน)

สวัสดิการชาวบ้าน มิใช่มองเพียงมิติตัวเงิน _____ **28**

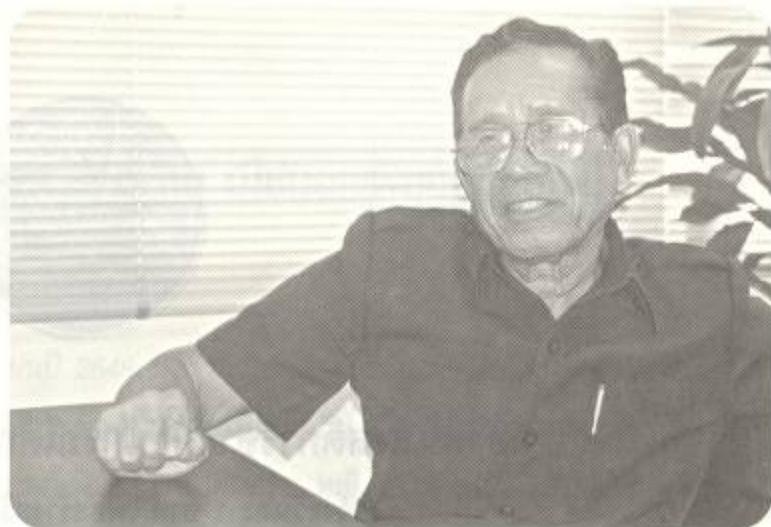
“เงินเพียงหนึ่งบาทเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม
คือ ให้มารวมกันเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
เป็นการสร้างทุนทางสังคมที่สมดุล
เกิดสังคมที่ผู้คนมีความสุข”

กองทุนสวัสดิการชาวบ้านกรณีศึกษาดำบลน้ำขาว (สัจจะวันละ 1 บาท เพื่อสร้างสวัสดิการภาคประชาชน)

ตำบลน้ำขาว อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีชื่อเสียงด้านองค์กรเงินชุมชนมาเป็นเวลานาน ด้วยครูชบ ยอดแก้ว ได้สร้างหลักปักฐาน “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต” เมื่อ 20 ปีเศษมาแล้ว ซึ่งในระยะหลังได้มีผู้นำไปปฏิบัติ รวมทั้งนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่างๆ อย่างกว้างขวางทั่วประเทศ เช่น พระสุบิน ปณีโต แห่งวัดไร่ล้อม จังหวัดตราด ได้นำไปสร้างเป็น “กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต” เป็นต้น กล่าวได้ว่า “ครูชบ ยอดแก้ว คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์งานด้านองค์กรการเงิน และสวัสดิการชุมชน ในอันดับต้นๆ ของเมืองไทย”

ครูชบ ยอดแก้ว บอกว่า ในชุมชนประกอบด้วยทุน 7 อย่าง คือ คน เงินตรา วัฒนธรรม ธรรมชาติ แรงงาน ภูมิปัญญา และเวลา โดยครูชบให้ความสำคัญกับทุนเงินตราเป็นลำดับสุดท้าย แต่ให้ความสำคัญกับทุนคนเป็นอันดับแรก การทำให้ชุมชนเข้มแข็ง จึงต้องพัฒนาคนก่อน ทำให้คนมีสัจจะต่อกันโดยใช้ “การออมเป็นเครื่องมือให้คนมาฝึกสัจจะต่อกัน”

ในสังคมปัจจุบัน “ทุนเงินตรา” มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก เงินมีประโยชน์ก็จริง แต่หากไม่รู้เท่าทัน มนุษย์ก็จะตกเป็นทาสของเงินได้โดยง่ายเช่นกัน ดังนั้นจึงต้องใช้เงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน เพราะปัญหาทั้งหลาย คนเป็นต้นเหตุไม่ใช่เงิน การแก้ปัญหาจึงต้องแก้ที่คน ต้องพัฒนาคนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ

ในการทำงานครูชบจะนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พระราชทานในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบรมมหาราชวัติริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2525 ที่ว่า **“คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ”**

- ประการแรก** คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
- ประการที่สอง** คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น
- ประการที่สาม** คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
- ประการที่สี่** คือ การรู้จักสละความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

กองทุนสวัสดิการชาวบ้านกรณีศึกษาคำบับน้ำขาว :
ตั้งจะวันละ 1 บาท เพื่อสร้างสวัสดิการภาคประชาชน

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

โครงการสวัสดิการตำบลที่เกิดจากการออมของสมาชิกเพียงวันละบาท เป็นวิธีการสำคัญที่จะพัฒนาให้คนเป็นทุนที่มีคุณภาพของท้องถิ่น เนื่องจากกองทุนกำหนดให้คนต้องมีสัจจะออมเงินกันทุกวัน ดังนั้นจึงเป็นโอกาสอันดีที่จะใช้เงินเพียงหนึ่งบาทไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม คือ ให้มารวมกันเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นการสร้างทุนทางสังคมที่สมดุล เกิดสังคมที่ผู้คนมีความสุข

แผนภูมิแนวคิดการจัดการข้อตกลงทุนสวัสดิการ ตามแนวคิดของครูชบ

“การจะเข้าร่วมกองทุนได้ ระดับบุคคลสำคัญที่สุด คือ ต้องค้นหาตัวเองให้เจอ อย่าดูถูกเงินเพียงหนึ่งบาทว่าด้อยค่า”

เงินหนึ่งบาท	มองค่า	ว่าน้อยนิด
หลายคนคิด	คุณค่า	ไม่น่าสน
หากหมุนเวียน	เปลี่ยนไป	ให้คนจน
ค่ามากขึ้น	ผลนั้นต่าง	กลับทางกัน

“หากเราก้าวพ้นข้อนี้ได้ เราก็มองเห็นค่าของมัน แล้วน้ำส้มจะเข้ามาใส่ ทำให้ส้มว่าเสมออย่าโกหกตัวเอง โดยเงินหนึ่งบาทต้องเป็นเงินที่เราลดรายจ่าย เช่น ทุกวันใช้เงิน 30 บาท แต่ถ้าจะเข้ากลุ่ม ต้องใช้เงินเพียง 29 บาท อีกหนึ่งบาทนำมาออม”

ปราชญ์ชาวบ้านจากสงขลา เล่าอีกว่า วิธีการของ “สวัสดิการวันละ 1 บาทที่น้ำขาว” นั้นต้องเริ่มที่ตัวเองและครอบครัว สมมติว่ามีอยู่ 5 คน ก็ชวนกระปุกไม้ไผ่คนละอันไว้ที่หัวนอน ก่อนนอนให้กราบพระ 3 ครั้ง แล้วนำเงินหนึ่งบาทหยอดกระปุกของใครของมัน ห้ามหยอดแทนกัน เพราะเงินหนึ่งบาทที่หยอดลงไปต้องมาจากการประหยัดของคนๆ นั้น ในวันนั้น

พอครบหนึ่งเดือนทุกครอบครัวก็นำเงินออมของตนไปรวมกัน เพื่อตั้งเป็นกลุ่มสวัสดิการระดับตำบล ทำแบบนี้ทุกเดือน จนครบ 6 เดือน จึงนำเงินที่ได้มาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในแต่ละตำบลต้องมีสมาชิกเริ่มแรกไม่น้อยกว่า 100 ราย จึงจะมีเงินมากพอที่จะนำไปจัดสวัสดิการให้แกกันได้

กว่าจะมาเป็นกองทุนสวัสดิการตำบลนำชาวที่สมบูรณ์ได้นั้น ต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ ถึง 6 ขั้นตอน ด้วยกัน

1. ขั้นจุดประกาย คือ ต้องชวนผู้นำชุมชนในตำบลมานั่งคุยทำความเข้าใจร่วมกัน อย่างในตำบลนำชาว มีกลุ่มสัจจะอยู่แล้ว ผู้นำโดยส่วนใหญ่มีความเข้าใจเรื่องนี้อยู่แล้ว เราก็ใส่ความคิดของการลดรายจ่าย ออมวันละ 1 บาทเพื่อเป็นสวัสดิการลงไป ทำให้เขาเข้าใจให้ต้องแท้ เรื่องนี้สำคัญมาก เพราะผู้นำเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญของกลุ่ม ถ้าเขาเข้าใจกลุ่มไปรอดแน่ เพราะต้องอาศัยคนเหล่านี้ไปพูดคุยกับชาวบ้าน

“ที่นำชาวคุยไม่ยากเพราะผู้นำคุ้นเคยกับการออมอยู่แล้ว ซึ่งในที่สุดก็มีผู้นำหลายคนพร้อมที่จะทำงานไปด้วยกัน เริ่มจากการแยกย้ายกันไปทำความเข้าใจกับชาวบ้านในหมู่บ้านของตนเอง” ครูชบบอก

2. ขั้นให้ความรู้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญและต่อเนื่องกันมา คือ หลังจากทำความเข้าใจกับแกนนำได้แล้ว แกนนำเหล่านี้ก็จะเป็นกระบอกเสียงไปพูดคุยกับชาวบ้าน ให้เขาเข้าใจและเห็นถึงความจำเป็น ความสำคัญของการสร้างสวัสดิการ ดูแลกันเอง

“ขั้นตอนนี้ต้องคุยให้ถึงต้นตอ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจอย่างที่เราเข้าใจ ว่าทำไมเราจึงต้องมาจัดสวัสดิการกันเอง มีกองทุนแล้วจะเกิดประโยชน์อะไรกับตัวเองและลูกหลาน เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านจะเข้าใจได้โดยง่าย เพราะเป็นเรื่องจริงที่เขาประสบอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ขณะที่พูดไปชาวบ้านบางคนถึงกับช่วยเราพูดโดยยกตัวอย่างสิ่งที่ตัวเองประสบมาได้ที่ประชุมฟัง”

3. ขั้นรับสมัคร เมื่อชาวบ้านเข้าใจถึงความจำเป็นแล้ว ก็ต้องพูดคุยให้ฟังว่า ต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ถึงจะมีเงินมากพอที่จะนำไปจัดสวัสดิการให้แกกันได้ ซึ่งพอถึงตอนนี้ก็ต้องให้กำลังใจชาวบ้านด้วยเช่นกัน ว่าเราต้องตั้งกลุ่มของเราขึ้นมาก่อน ช่วยเหลือตัวเองกันก่อน โดยการต้องสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเอาเงินมากองรวมกัน

“ถ้าเรามีกองทุนของเราแล้ว มีระบบการจัดการที่ดี คนภายนอกที่ยังไม่ได้มาเป็นสมาชิกก็เชื่อถืออยากเข้าร่วม กองทุนของเราก็จะใหญ่ขึ้น ไม่เพียงคนในตำบลจะเชื่อถือเท่านั้น ถ้าเราได้มีการประสานงานกับ อบต. หรือหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น ชวนเขาเข้าร่วม เราก็จะมีเงินมากขึ้น หน่วยงานของรัฐอื่นๆ ก็จะเข้าร่วม”

ซึ่งในขั้นต้น “กองทุนตำบล” ควรจะมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 100 คน ถึงจะมีเงินมากพอที่จะนำไปจัดสวัสดิการให้กันได้ แต่ที่น้ำขาวพอเริ่มต้นก็มีสมาชิกนับพันคน

4. ขั้นตอนติดตามผล ครูชบบอกว่า นับตั้งแต่การรับสมาชิก จนถึงเวลาต้องจ่ายสวัสดิการให้กับสมาชิก ซึ่งเป็นเวลา 180 วันนั้น ช่วงนี้สำคัญมาก ต้องติดตามดูอยู่ตลอดเวลา สมาชิกมีการออมเป็นปกติสม่ำเสมอหรือไม่

“เราบอกกับสมาชิกทุกคนว่า ต้องมีสัจจะกับตัวเอง นำเงินมาหยอดกระปุกไว้ทุกวัน ถ้าในบ้านมีหลายคนต้องอย่าหยอดแทนกัน เพราะเราต้องการสร้างวินัย สร้างสัจจะให้เกิดขึ้น พ่อต้องอย่าหยอดแทนลูก แต่ต้องสอนลูกให้มีวินัย พอครบเดือนก็นำมาฝากไว้ที่กลุ่ม คือเราและผู้นำทุกคนต้องสังเกตพฤติกรรมเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา คือ พฤติกรรมการออมที่บ้าน และการนำมาฝากที่กลุ่ม ทั้งนี้เพราะกองทุนของเราจะมั่นคงหรือไม่ขึ้นอยู่กับสมาชิก ถ้าสมาชิกมีสัจจะ มีวินัย มีการพัฒนาดีขึ้น ก็แสดงว่ากลุ่มเรามีแนวโน้มจะเติบโต” ครูชบกล่าวอย่างเชื่อมั่น

5. ขั้นตอนจ่ายสวัสดิการ การจ่ายสวัสดิการจะเกิดขึ้น เมื่อกองทุนดำเนินการมาครบ 6 เดือน ทั้งนี้ครูชบบอกว่า มีเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการ คือ เวลา 6 เดือนนั้น กองทุนจะมีจำนวนเงินมากพอที่จะนำไปจัดสวัสดิการให้กันได้ และเป็นการฝึกหรือทดสอบสมาชิก ว่ามีความจริงใจหรือเชื่อมั่นในการรวมกลุ่มมากน้อยแค่ไหน ถ้าใครต้องการฝากแค่เพื่อจะถอนทุนคืนก็จะไม่เข้ากลุ่ม เพราะเงินที่สมทบไม่ใช่เงินออมที่จะได้คืน แต่เป็นการออมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทุกคนที่มาเป็นสมาชิกกองทุนเป็นคนหัวอกเดียวกัน คือกลุ่มที่ไม่ได้รับสวัสดิการจากที่ไหนเลย การเข้าร่วมกองทุนจึงต้องพกเอาความอาทรต่อเพื่อนบ้านเข้ามาด้วย

ใบสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะวันละ 1 บาท เพื่อทำกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน

ทำเมื่อวันที่..... เดือน พ.ศ.
 ข้าพเจ้าชื่อ นามสกุล อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่
 ตำบล อำเภอ จังหวัดสงขลา

ขอทำสัญญาสัจจะกับตัวเอง กับคณะกรรมการกลุ่มสัจจะวันละ 1 บาท ดังนี้

ข้อ 1. ข้าพเจ้าสมัครใจทำสัญญากับตัวเอง กับคณะกรรมการกลุ่มที่สัจจะวันละ 1 บาท เพื่อร่วมทำสวัสดิการภาคประชาชน

ข้อ 2. ข้าพเจ้าสมัครใจทำสัญญากับตัวเอง กับคณะกรรมการกลุ่มสัจจะที่จะประพฤติกปฏิบัติตามที่มติของสัจจะวันละ 1 บาท เพื่อทำสวัสดิการภาคประชาชนทุกประการ

ข้อ 3. ข้าพเจ้าไม่เคยมีประวัติเสียหายกับกลุ่มใดมาก่อน (ข้อยกเว้นโดยอนุโลม หากมีประวัติเสียหายกับกลุ่มใดมาก่อน ต้องไปประนอมหนี้กับกลุ่มนั้น แล้วขอใบรับรองจากประธานกลุ่มตามแบบของกลุ่มสัจจะมาเป็นหลักฐาน)

ข้อ 4. หากข้าพเจ้าผิดสัญญา ผิดกติกา ข้อหนึ่งข้อใด ข้าพเจ้าจะไม่เรียกร้องสิทธิใดๆ ทั้งสิ้น

ข้อ 5. เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรม ผลประโยชน์ที่เกิดจากกลุ่มสัจจะวันละ 1 บาท ให้ตกแก่บุคคลดังต่อไปนี้ โดยมีส่วนแบ่งเท่าๆ กัน คือ

1. นาย / นาง / ดช. / ดญ. อยู่บ้านเลขที่.....
 หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

2. นาย / นาง / ดช. / ดญ. อยู่บ้านเลขที่.....
 หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

3. นาย / นาง / ดช. / ดญ. อยู่บ้านเลขที่.....
 หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

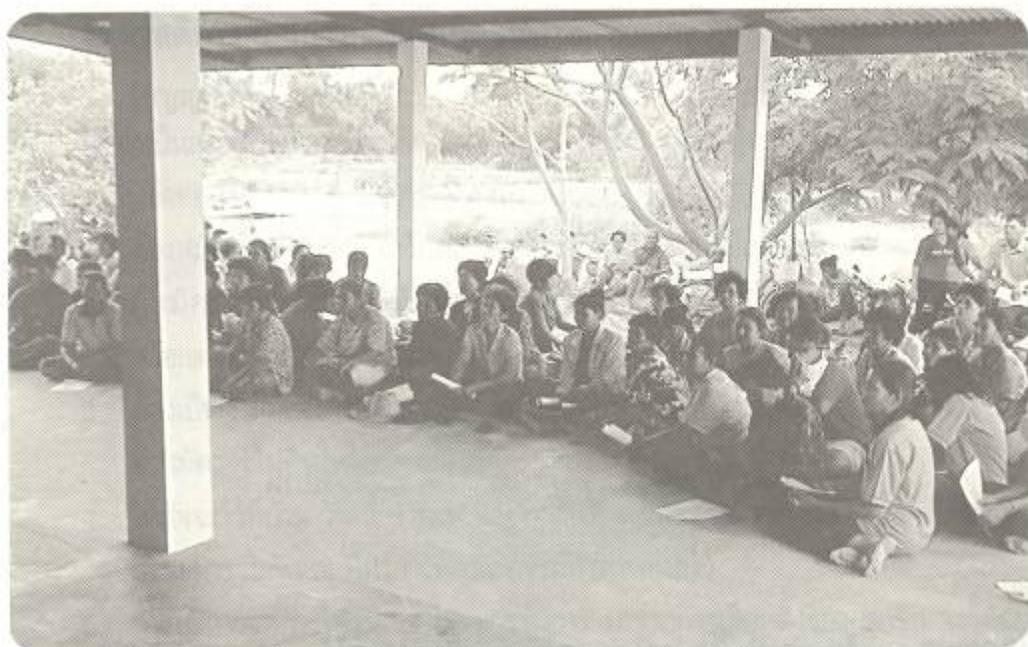

ลงชื่อ..... ผู้สมัคร ผู้ทำสัญญา
(.....)

ลงชื่อ พยาน
(.....)

ลงชื่อ พยาน
(.....)

หมายเหตุ : เด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง ทำแทนได้, คนแก่ ลูกทำแทนได้

6. **ขั้นประเมินผลและขยายผล** คือ หลังจากที่ดำเนินงานมาครบ 5 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น แกนนำทั้งหมดก็ต้องมาสรุปทบทวน หาจุดบกพร่อง หาจุดแข็ง จุดอ่อน หรือจะชวนสมาชิกทั้งหมดมาประชุมใหญ่ รายงานผลให้สมาชิกทราบแล้วถือโอกาสถามความเห็นไปด้วย ก็จะเป็นการดี

“ในการสรุปประเมินผล ขอให้ดูประเด็นสำคัญว่า 5 ขั้นตอนที่ทำมา เรายึดถือการมีส่วนร่วมหรือไม่ เพราะการทำงานต้องเน้นการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลรวม 7 ร่วมด้วยกัน ผลที่ได้จากการประเมินผลก็จะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาหรือขยายผลให้ดีขึ้นในลำดับต่อไป”

กองทุนสวัสดิการชาวบ้านกรณีศึกษาตำบลน้ำขาว :
ตั้งจะวันละ 1 บาท เพื่อสร้างสวัสดิการภาคประชาชน

แผนภูมิแสดง 6 ขั้นตอน การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการระดับตำบล

แผนภูมิแสดงการมีส่วนร่วม

แนวคิดใช้สัจจะวันละ 1 บาท ทำสวัสดิการภาคประชาชน เป็นเครื่องมือพัฒนาคน

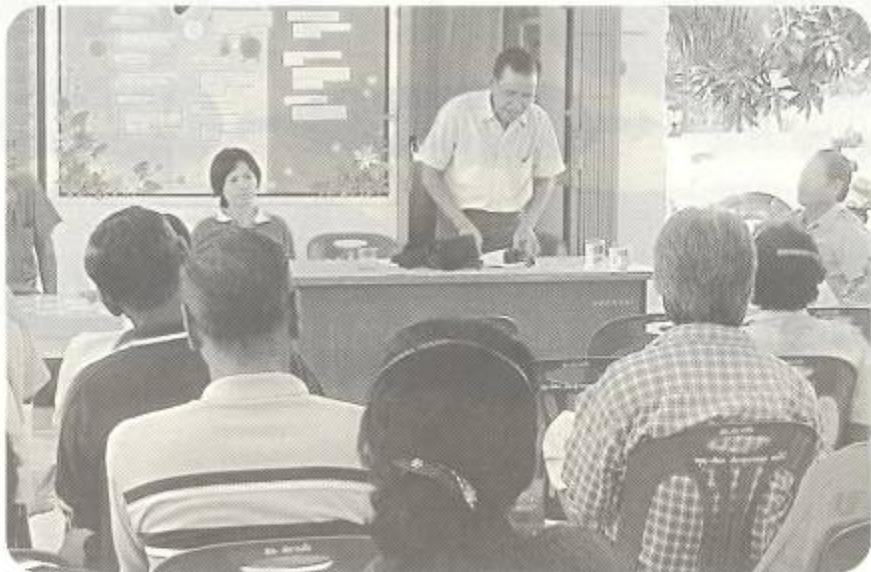
จ่ายเงินหนึ่งบาทได้รับสวัสดิการอะไรบ้าง

สำหรับกองทุนสวัสดิการตำบลน้ำขาว ครูชบบอกว่า ตั้งขึ้นมาเพื่อให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ เกื้อกูลระหว่างพี่น้องสมาชิกและผู้นำ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ และเป็นหลักประกันในชีวิตให้กับสมาชิก

โดยผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกได้นั้น ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรกคือ ประชาชนในตำบลน้ำขาวทุกคน อาจจะเป็นชาวบ้านที่เป็นสมาชิกองค์กรเครือข่ายงานพัฒนาต่างๆ ทั้งระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล โดยสมาชิกจะต้องออมเงินหรือลดการใช้จ่ายประจำวันเข้ามาสมทบวันละ 1 บาท รวม 365 บาท/ปี สมาชิกอีกประเภทหนึ่งก็คือ ผู้นำชุมชนในหมู่บ้าน ตำบล ซึ่งจะต้องสมทบ 400 บาท ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะต้องการทำให้เกิดแบบอย่างแก่สมาชิก

สำหรับเงินกองทุนสวัสดิการตำบลน้ำขาวนั้น ให้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก 30% นำไปให้สมาชิกลงทุน ให้เกิดผลงอกเงย เช่น ทำมาค้าขาย หรือเป็นเงินยืมเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน โดยไม่คิดดอกเบี้ย แต่การดำเนินกิจการต้องไม่เอาเปรียบสังคม ไม่ทำลายคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม และผลผลิตที่ได้จากการลงทุนที่นำออกขายต้องลดราคาให้ต่ำกว่าท้องตลาด 1 บาท

อีก 50% นำไปจ่ายเป็นสวัสดิการ 9 อย่าง ส่วน 20% ที่เหลือ จะเป็นกองทุนสำรองการบริหารจัดการ

ผังแสดงการจัดสรรเงินกองทุน

จัดสวัสดิการ 9 อย่าง ตั้งแต่เกิดจนตาย

ผู้ที่มาเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการตำบลน้ำขาวได้นั้น มีใช้ว่าใครๆ ก็จะเป็นกันได้ แต่มีกติกาอันเป็นข้อตกลงร่วมกัน 9 ประการด้วยกัน คือ

1. ต้องสมัครใจที่จะทำสัจจะวันละ 1 บาท เพื่อทำกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน
2. ผู้สมัครต้องเป็นคนที่มิภูมิลำเนาอยู่ในตำบลน้ำขาว หรือเป็นลูกเป็นหลานหรือแต่งงานกับคนตำบลน้ำขาว
3. ต้องเป็นผู้ไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน และต้องเสียค่าสมัครเป็นสมาชิกคนละ 20 บาท ค่าสมัครจะไม่คืนให้ไม่ว่ากรณีใดๆ
4. ให้สัจจะไว้ที่บ้าน วันละ 1 บาท และทุกวันที่ 1 ของเดือน เวลาบ่าย 2 โมง ให้นำเงินสัจจะมารวมกัน ณ ที่ทำการที่คณะกรรมการกำหนดไว้
5. การบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการ มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก จะให้อยู่ในวาระหรือไม่ แล้วแต่ที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก
6. การบริหารการเงิน
 - 20% ตั้งเป็นกองทุนกลาง
 - 30% ตั้งเป็นกองทุนยืม ทำวิสาหกิจ ทำธุรกิจที่ไม่เอาเปรียบสังคม หรืออาชีพที่ไม่

**“การจะเข้าร่วมกองทุนได้ ระดับบุคคลสำคัญที่สุด
คือต้องค้นหาตัวเองให้เจอ อย่าดูถูกเงินเพียงหนึ่งบาทว่าด้อยค่า”**

ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายคุณภาพชีวิต ผลผลิตที่เกิดจากการยืมเงินนี้ไป
ลงทุนค้าขายให้สมาชิก ต้องมีส่วนลดต่ำกว่าท้องตลาด 1 บาท ยืมเพื่อการ
ศึกษาให้ตามหลักฐานการจ่าย การยืมกองทุนสวัสดิการนี้ไม่มีดอกเบี้ย

50% จ่ายสวัสดิการ 9 เรื่อง

7. สมาชิกจะได้รับสวัสดิการทุกเรื่องที่กองทุนจัดขึ้น
8. สมาชิกขาดสัจจะเมื่อใดหมดสภาพเป็นสมาชิก แต่ได้รับเงินสัจจะคืนเฉพาะคนที่
ไม่เคยได้รับสวัสดิการมาก่อน
9. หากมีปัญหาอื่นๆ คณะกรรมการสามารถออกกติกาเพิ่มเติมได้แต่ต้องไม่ขัด
กับกติกาเดิม

ดังนั้นผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก จึงมีความภูมิใจ กลุ่มก็ตอบแทนโดยการจัดสวัสดิการ
ให้ 9 อย่างตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อกลุ่มดำเนินงานมาครบ 6 เดือน หรือ 180 วัน

แนวคิดของการจัดสวัสดิการ 9 อย่างนั้น ก็มาจากความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์ที่ว่า
คนเราเกิดมาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายนั้น ควรจะได้รับอะไรบ้าง อะไรที่มีแล้ว และอะไรยังขาดอยู่
โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนคนธรรมดา ที่ไม่ใช่ราชการ ไม่ใช่ลูกจ้าง พนักงานบริษัทห้างร้าน
จะขาดเหมือนกัน สรุปรวบยอดได้ 9 อย่างดังนี้

1. **สวัสดิการเกี่ยวกับการเกิด** ก็จะได้รับทั้งลูกและแม่ ลูกได้ค่าทำขวัญต้อนรับเด็กเกิดใหม่ หรือเป็นทุนเบื้องต้นเพื่อการศึกษา ส่วนแม่ก็ต้องเสียเงินเสียทองเป็นค้ำมัดค่าหมอ ค่านอนโรงพยาบาล กองทุนก็จ่ายเป็นสวัสดิการให้
2. **สวัสดิการยามแก่ชรา** พระอาจารย์สุบิน ปณีโต แห่งวัดไร่ล้อม จังหวัดตราด บอกว่า **“ไม่มีมนุษย์คนไหนนั่งเฝ้าไม้ขอนที่ไร้เห็ด”** มนุษย์เราก็เช่นกัน ยามแก่ตัวลงก็ไม่รู้ว่าใครจะมาเลี้ยงดู จึงต้องเก็บหอมรอมริบเอาไว้ โดยการฝากเงินเข้ากองทุน เมื่อยามแก่ชรา หากกินไม่ได้ กลุ่มก็จะจ่ายเป็นค่าเลี้ยงดูให้เป็นรายเดือน จนกระทั่งเสียชีวิต
3. **สวัสดิการยามเจ็บไข้ได้ป่วย** ซึ่งเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ต้องมีเจ็บไข้ โดยกองทุนจะจ่ายเป็นสวัสดิการให้เป็นค่านอนรักษาที่โรงพยาบาล ส่วนค่ารักษานั้น ควรจะเข้าโครงการ **“30 บาท รักษาทุกโรค”** ของราชการที่ดูแลอยู่จะได้เป็นการประหยัดเงินกองทุน
4. **สวัสดิการเกี่ยวกับการตาย** ซึ่งเป็นเรื่องอนิจจัง ไม่มีใครหนีพ้น แม้ผู้ที่เป็นสมาชิกกองทุนไม่ได้รับด้วยตนเอง แต่ลูกหลานได้รับค่าทำศพ
5. **ทุนการศึกษาของบุตรหลาน** หรือยืมไปประกอบอาชีพ สามารถยืมได้โดยไม่คิดดอกเบี้ยจากกองทุน 30%
6. **สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส** ซึ่งเป็นเรื่องของการเอื้ออาทรต่อผู้ด้อยโอกาสในตำบล เช่น คนพิการ เด็กถูกทอดทิ้ง ฯลฯ โดยกองทุนจะจ่ายสวัสดิการให้ 365 บาท โดยฝากเข้ากองทุนสวัสดิการ ทำให้ผู้ด้อยโอกาสเป็นสมาชิกกองทุน และได้รับสวัสดิการอื่นๆ เช่นสมาชิกกองทุนต่างๆ ไป
7. **สวัสดิการคนทำงาน** ซึ่งเป็นผู้เสียสละทำงานให้กองทุนโดยไม่มีค่าจ้าง กองทุนจึงจ่ายเงินสวัสดิการให้ (เฉพาะวันที่มาทำงาน) วันละ 130 บาท โดยฝากเป็นเงินออม 100 บาท (เข้ากลุ่มออมทรัพย์ที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอยู่) และฝากเข้ากองทุนสวัสดิการ 30 บาท

8. **สวัสดิการเงินกู้** หากสมาชิกกู้เงินจากกองทุนได้ก็ตาม โดยกู้มาแล้วไม่น้อยกว่า 365 วัน เมื่อสมาชิกเสียชีวิต กองทุนจะจ่ายเงินกู้แทนสมาชิก แต่ไม่เกินวงเงิน 30,000 บาท
9. **สวัสดิการเมื่อเสียชีวิต** เมื่อสมาชิกเสียชีวิต กองทุนจะจ่ายเงินสวัสดิการให้ 50% ของเงินออมที่สะสมได้ แต่ไม่เกิน 15,000 บาท โดยจ่ายให้กับผู้รับประโยชน์ที่ระบุไว้ในใบสมัครสมาชิกกองทุน

“กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ของประชาชนกลุ่มที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ
โดยการสะสมเงินเพียงคนละ 1 บาทต่อวัน
ทำให้ประชาชนได้รับสวัสดิการที่มั่นคงตั้งแต่เกิดจนตาย”

ตารางแสดงสิทธิประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับ จากกองทุนสวัสดิการตำบลน้ำขาว

สวัสดิการ	สิทธิประโยชน์
1. เกี่ยวกับการเกิด	- ทำขวัญเด็กแรกเกิด 500 บาท (คือทุนการศึกษา) - ค่านอนโรงพยาบาล คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 5 คืน และ ปีละไม่เกิน 2,000 บาท
2. เกี่ยวกับการแก่	• โดยจ่ายเงินบำนาญให้เมื่อสมาชิกมีอายุครบ 60 ปี จนกระทั่งเสียชีวิต - อายุการเป็นสมาชิกครบ 15 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 300 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 20 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 400 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 25 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 500 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 30 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 600 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 35 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 700 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 40 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 800 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 45 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 900 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 50 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 1,000 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 55 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 1,100 บาท - อายุการเป็นสมาชิกครบ 60 ปี อายุ 60 ปี จ่ายเดือนละ 1,200 บาท
3. เกี่ยวกับเงินป่วย	- ค่านอนโรงพยาบาล คืนละ 100 บาท แต่ไม่เกินปีละ 10 คืน
4. เกี่ยวกับการเสียชีวิต	• จ่ายเป็นค่าทำศพให้ตามอายุการเป็นสมาชิก - อายุสมาชิก 180 วัน จ่าย 2,500 บาท - อายุสมาชิก 365 วัน จ่าย 5,000 บาท - อายุสมาชิก 730 วัน จ่าย 10,000 บาท - อายุสมาชิก 1,460 วัน จ่าย 15,000 บาท - อายุสมาชิก 2,920 วัน จ่าย 20,000 บาท - อายุสมาชิก 5,840 วัน จ่าย 30,000 บาท
5. ทุนการศึกษา/ประกอบอาชีพ	ยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ยจากกองทุน 30%

กองทุนสวัสดิการชาวบ้านกรณีศึกษาคำบ่น้ำขาว :
 สัจจะวันละ 1 บาท เพื่อสร้างสวัสดิการภาคประชาชน

สวัสดิการ	สิทธิประโยชน์
6. คนด้อยโอกาส	จ่ายเงินเข้ากองทุนจำนวน 365 บาท แทนผู้ด้อยโอกาส โดยผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิเหมือนสมาชิกทั่วไป
7. สวัสดิการคนทำงาน	จ่ายให้เฉพาะวันที่มาทำงาน คนละ 130 บาท/วัน ฝากเป็นเงินออม 100 บาท และฝากเข้ากองทุน 30 บาท
8. สวัสดิการเงินกู้	จ่ายให้เมื่อสมาชิกกองทุนเสียชีวิตแต่ไม่เกิน 30,000 บาท (กู้มาแล้วไม่ต่ำกว่า 365 วัน)
9. สวัสดิการเงินฝาก	เมื่อสมาชิกเสียชีวิต กองทุนจะจ่ายเงิน 50% ของเงินฝากที่สมาชิกมีให้กับผู้รับมรดกที่ระบุไว้ในใบสมัคร แต่ไม่เกิน 15,000 บาท

หมายเหตุ : อัตราดังกล่าวข้างต้น คำนวณมาจากฐานคิดที่กองทุนมีสมาชิกเริ่มต้น 100 คน และยังไม่มีการสมทบจากหน่วยงานใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งอัตรานี้จะปรับเพิ่มขึ้นเมื่อได้เงินสมทบ หรือเมื่อมีเงินกองทุนเพิ่มขึ้น

จากน้ำชาสู่การขยายผลทั่วประเทศ

ถึงแม้ว่า “กองทุนสวัสดิการตำบล” ได้มีการเริ่มอย่างเป็นทางการในปี 2548 แต่หลายตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำบลน้ำชาได้มีการริเริ่มตั้งแต่เมษายน 2547 ซึ่งเป็นการทดลองปฏิบัติจริงที่นำไปสู่การสร้างรูปแบบให้องค์กรชุมชนที่ทำงานเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศได้นำไปศึกษาทบทวน เรียนรู้ จนพัฒนาเป็นกองทุนสวัสดิการตำบลในปัจจุบัน

กองทุนสวัสดิการตำบลน้ำชาก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547 ปัจจุบัน (มีนาคม 2548) มีสมาชิกทั้งสิ้น 1,377 คน มีเงินกองทุนคงเหลือ 296,830 บาท เนื่องจากเงินบางส่วนได้นำไปจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกแล้ว หลังดำเนินงานมาครบ 6 เดือน

หลังจากที่ได้ลงหลักปักฐานที่ตำบลน้ำชาแล้ว ก็ได้มีการขยายผลไปยังตำบลต่างๆ ซึ่งขณะนี้ (มีนาคม 2548) ได้ดำเนินการไปแล้วใน 14 อำเภอ จำนวน 28 กองทุน (28 ตำบล) สมาชิกประมาณ 15,300 คน เงินกองทุนประมาณ 3 ล้านบาทเศษ

สำหรับเป้าหมายการดำเนินงานในจังหวัดสงขลานั้น ในปี 2548 จะดำเนินการให้ได้ 40 ตำบล และให้ครบทั้ง 125 ตำบล 22 เทศบาลภายในปี 2551 โดยให้ครอบคลุมประชาชนฐานรากจำนวน 50% หรือประมาณ 500,000 คน

เป็นที่น่าสังเกตว่า หากจังหวัดสงขลาทำได้ตามเป้า คือ 500,000 คน ก็จะมีเงินกองทุนรวมกันทั้งจังหวัดขึ้นต่ำสุดจำนวน 182.5 ล้านบาท (365 บาท/คน/ปี) ซึ่งหากคิดตัวเลขทั้งประเทศที่ฐานตัวเลขเฉลี่ยเพียงจังหวัดละ 200,000 คน หรือ 15.2 ล้านคน ก็จะมีกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ชุมชนจัดการกันเองทั่วประเทศ ถึง 5,548 ล้านบาท หากรัฐสนับสนุนหรือสมทบเพียงตำบลละ 100,000 บาท ก็ใช้เงินเพียงประมาณ 750 ล้านบาทต่อปี ซึ่งเป็นเงินจำนวนไม่มากก็สามารถดูแลประชาชนได้ถึง 15.2 ล้านคน หรือหากให้ครอบคลุมผู้ที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการในรูปแบบประมาณ 50 ล้านคน รัฐก็จ่ายเงินเพียงประมาณ 1,500 ล้านบาทต่อปีเท่านั้น เงินจำนวนดังกล่าวก็นับว่าน้อยมาก เมื่อเทียบกับเงินที่รัฐจ่ายเป็นสวัสดิการอื่นๆ เช่น ปัจจุบันรัฐจ่ายเงินยังชีพให้ผู้สูงอายุปีละประมาณ 1,500 ล้านบาท ดูแลผู้สูงอายุได้เพียง 700,000 คนเท่านั้น เป็นต้น

นอกจากรัฐจะจ่ายเงินจำนวนไม่มากแล้ว ระบบกองทุนสวัสดิการชาวบ้านยังเป็นกองทุนที่ยั่งยืน เนื่องจากชาวชุมชนจัดการกันเอง เป็นเจ้าของเอง และเป็นผู้รับประโยชน์เอง โดยที่รัฐไม่ต้องเสียงบประมาณ และเสียเวลากับการจัดการอีกด้วย

บทสรุป

1. กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของประชาชนกลุ่มที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ โดยการสะสมเงินเพียงคนละ 1 บาทต่อวัน ทำให้ประชาชนได้รับสวัสดิการที่มั่นคงตั้งแต่เกิดจนตาย ประชาชนจึงเป็นทั้งผู้ให้อย่างมีคุณค่า และเป็นผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี อีกทั้งเป็นการสร้างชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้
2. ในการดำเนินงานช่วงแรก เป็นการนำร่องโดยผู้นำองค์กรชุมชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับองค์กรการเงิน พัฒนาไปสู่การออมเพื่อเป็นสวัสดิการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากนั้นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ก็เข้าไปสนับสนุนในด้านการจัดขบวนการ ตลอดจนจัดสรรงบประมาณสมทบ เพื่อให้เกิดรูปแบบใหม่ของการจัดสวัสดิการที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม และรัฐ ตลอดจนหน่วยงานในท้องถิ่นเข้าไปสมทบ เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการที่ยั่งยืนทั่วถึง โดยที่รัฐใช้งบประมาณไม่มาก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ระดับนโยบายของรัฐที่มีแนวคิดสำคัญในการ **“สนับสนุนชุมชนให้เกิดการออมเพื่อเป็นสวัสดิการ”**
3. กองทุนสวัสดิการตำบลน้ำขาว เป็นรูปธรรมหนึ่งที่มีการเริ่มต้นอย่างมีหลักการ มีระบบ ระเบียบ และมีเทคนิคที่เข้าใจง่าย ปฏิบัติง่าย สอดคล้องกับวิถีของชุมชน มีการนำคุณธรรมไปเป็นหลักสำคัญของการปฏิบัติ ควบคู่ไปกับแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญที่องค์กรชุมชนทั่วประเทศสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในตำบลของตนเองได้

สวัสดิการชาวบ้าน มีใช้มองเพียงมิติตัวเงิน

"ผมปี 2548 มาเร็วกว่าปกติ ลบรอยแยกของแผ่นดินที่แตกกระแหงเข้าหากัน ต้นไม้ใบหญ้าน้อยใหญ่ที่ตั้งท่าจะตายเมื่อวันวานก็เขียวขจีขึ้นมาอีกครั้ง หญิงวัยกลางคนเดินออกจากป่าใกล้หมู่บ้าน มือข้างซ้ายหิ้วตะกร้าสีชมพูขมัวที่ภายในเต็มไปด้วยเห็ดเบ็อนดิน ภายในตะกร้านั้นยังมีผักหลายชนิดเขียวสด เด็กน้อยวัย 10 ขวบ เดินตามหลังหญิงคนนั้นห่างๆ บนบ่าแบกหน่อไม้มัดใหญ่ ทำให้เด็กน้อยเดินตามอย่างทุลักทุเล ทั้งคู่มุ่งหน้าเข้าหมู่บ้าน อาทิตย์ยามเช้ากำลังแรงขึ้นทุกขณะ...

....หญิงวัยกลางคนหิ้วตะกร้าเดินเข้าไปในครัว นำเห็ดไปล้างน้ำเอาขี้ดินออก ในขณะที่เด็กชายนำหน่อไม้กองไว้นอกชาน เพื่อไปอาบน้ำที่บ่อหลังบ้าน แล้วรีบวิ่งเข้าบ้าน ลักพักกลับออกมาในชุดนักเรียน ผมยังคงเบียดน้ำหญิงกลางคนยกสำรับที่มีเห็ดลวก น้ำพริก และแกงจืดออกมาให้เด็กน้อยกินก่อนไปโรงเรียน เด็กน้อยไม่ลืมคว่ำบั้นโตที่หญิงกลางคนเตรียมไว้ให้เป็นอาหารมื้อเที่ยงไปด้วย..."

พอพูดถึงสวัสดิการ ซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ใครๆ ก็มักจะคิดถึงสวัสดิการที่เป็นตัวเงิน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเทอมบุตร เป็นต้น แต่โดยแท้แล้ว **“สวัสดิการ”** จะมีความหมายมากกว่าตัวเงิน

ในอดีตเวลาจะทำอาหาร ก็ไปเก็บยอดมะขามอ่อนจากต้นมะขามหน้าบ้าน หาปู ปลา จากทะเล ก็จะได้แกงเผ็ดปูยอดมะขามอ่อน โดยไม่ต้องจ่ายเงินแม้แต่บาทเดียว หากจะเก็บผัก เก็บหญ้ามาเป็นอาหาร เพียงเดินไปที่ป่าหัวไร่ปลายนา ก็จะได้ครบทุกอย่าง สิ่งเหล่านี้คือสวัสดิการที่ธรรมชาติให้มา

ยามเจ็บไข้ได้ป่วย นอนรักษาตัวอยู่ที่บ้าน ก็จะมีเพื่อนบ้านหมุนเวียนมาเฝ้าไข้วันละนับสิบคน มาพูดคุยให้กำลังใจต่อกัน หากอาการหนักต้องนำไปโรงพยาบาล เพียงให้หวานเพื่อนบ้านที่มีรถ ก็จะไปส่งให้โดยไม่คิดเงิน ...

หรือหากวันนี้ที่บ้านเราทำกับข้าวแกงปลาช่อน ก็คิดถึงเพื่อนบ้านเรือนเคียง ตักใส่ถ้วยไปให้ วันหลังบ้านอื่นก็ตักมาให้เราบ้าง เข้าทำนองปลาช่อนตัวเดียวกันได้ทั้งปี..... นี่คือน้ำใจจากเพื่อนที่ให้เป็นสวัสดิการต่อกัน

ยามมีปัญหาชีวิต คิดอะไรไม่ออก เพียงเข้าวัดไปทำบุญหรือไปพูดคุยกับหลวงตา ขอคำแนะนำจากท่าน จิตใจก็จะสดใสกลับมา นี่เป็นสวัสดิการที่ได้รับจากศาสนาที่ให้ทั้งหลักธรรมคำสอน และความสงบเย็นทางจิตใจ

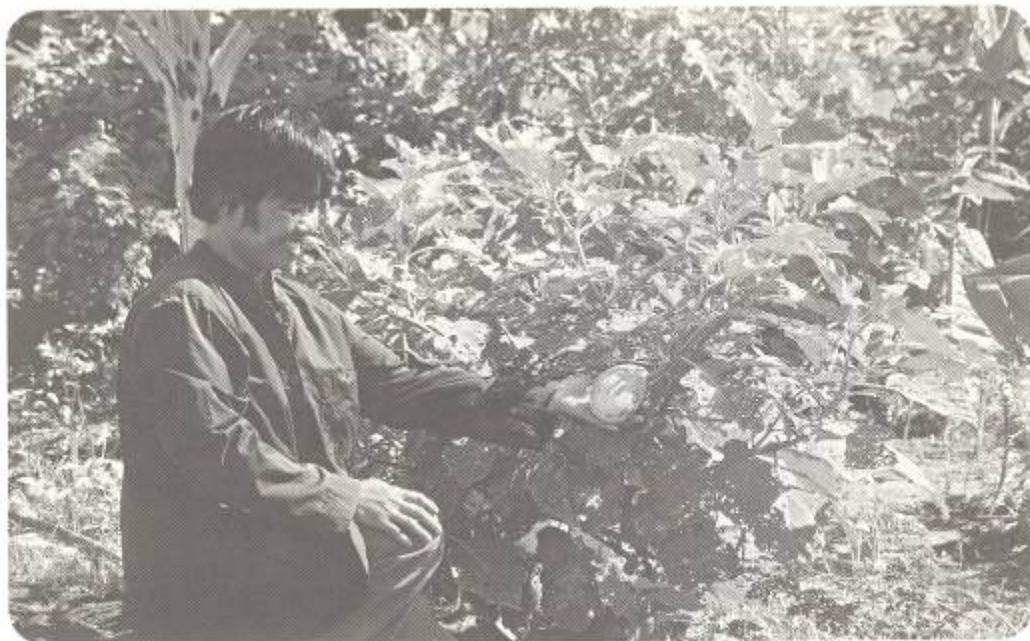

เหล่านี้คือ **“สวัสดิการชุมชน”** ที่มีอยู่ในสายเลือดของคนไทยแต่ความเจริญที่ถาโถมเข้ามา เงินตราเป็นพระเจ้า ความเอื้ออาทรของคนในชุมชนที่เคยมีต่อกัน ทรัพยากรธรรมชาติที่คนเคย ได้อาศัยใช้สอย อันเป็นสวัสดิการแบบธรรมชาติที่อยู่คู่กับคนไทยมานานก็เสื่อมลง

ทุกวันนี้องค์กรชุมชนที่ทำงานเรื่องการจัดการทรัพยากร, การเกษตรอินทรีย์ ฯลฯ ได้มีความพยายามที่จะฟื้นฟู **“สวัสดิการแบบธรรมชาติ”** ให้กลับคืนมาอีกครั้ง แม้ว่ารูปแบบจะมีความแตกต่างจากในอดีตอยู่บ้าง แต่ก็ยังคงเนื้อหาเดิมอยู่ การร่วมกันจัดการป่าชุมชนให้เป็นแหล่งอาหารของคนทั้งชุมชน เช่น เก็บหน่อไม้ เก็บเห็ด ไข่มดแดง ผักหวาน เป็นต้น การสนับสนุนให้ทุกครอบครัวมีการปลูกพืชสวนครัวเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับครอบครัวของตนเอง และอีกหลายๆ ประการ

สวัสดิการแบบธรรมชาติ แม้วัดค่าเป็นตัวเลขได้ยาก แต่เป็นการสร้างหลักประกันให้กับชีวิตและชุมชนได้เป็นอย่างดี

ทองสุข สุริยงค์ ชาวนาแห่งบ้านดอนกลาง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ผู้ที่ชาวบ้านเรียกว่า **“ผีบ้า”** เพราะละทิ้งการทำไร่ทำนาด้วยปุ๋ยเคมี หันไปทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง บอกว่า แรก ๆ ก็ไม่ค่อยรู้เรื่องเกษตรผสมผสาน มีที่ดินอยู่ 10 ไร่ ก็ปลูกไปเรื่อยๆ ปลูกทุกอย่างเพื่อจะได้มีกิน

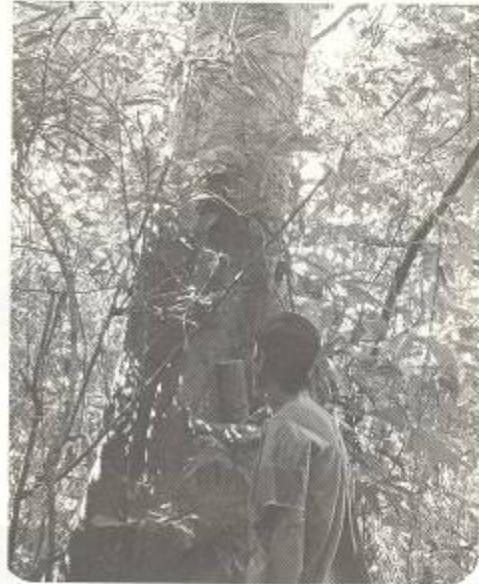

หน้านาที่ปลูกข้าว บนคันทนาที่ปลูกผักสวนครัว แบบว่าอยากได้อะไร ต้องการกินอะไรก็ปลูก
ลงไป ทุกระยะหลังรู้จักทำเป็นแปลงแบ่งพื้นที่ขุดบ่อเลี้ยงปลา ริมบ่อก็ปลูกไม้ผลหลายอย่าง
ผักสวนครัวก็มีไม่น้อยกว่า 20 อย่าง ในนาที่มีปลาให้กินไม่เหมือนเมื่อก่อน

ทุกวันนี้ไม่ต้องซื้ออะไรเลย แกรมยังขายผักได้วันละ 150 บาท พวกหมอและพยาบาล
ชอบซื้อ เพื่อนบ้านก็หันมาเอาอย่างบ้าง ตอนนีหันมาทำแบบนี้เกือบทั้งหมู่บ้าน พวกที่ไม่ทำเสีย
อีกที่ถูกเรียกว่า “ผีบ้า”

ลุงฉ่ำ คุ่มครอง แห่งโครงการป่า
ชุมชน แม่วงศ์ - แม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์
บอกว่า ที่นี่เราช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชนถึง
13 แห่ง พื้นที่รวมกัน 27,000 ไร่

“เมื่อ 30 ปีก่อน ป่าสมบูรณ์มาก ของกิน
ของใช้ แม้แต่ยาสมุนไพรไม่ต้องพูดถึง
สมบูรณ์มาก แต่ทุกวันนี้จะกินอะไรนิด ก็
ต้องไปตลาด เพราะป่าหมด ฝนก็ไม่ตก เห็ด
ก็หมด ผักไม่มี เรียกว่า สิ่งที่ไม่เคยซื้อก็ต้อง
ซื้อ จึงต้องร่วมกันฟื้นฟูป่าที่เหลือเพียงน้อย

นิดเป็นป่าชุมชน มีการตั้งกฎระเบียบต่างๆ มีการปลูกป่าทดแทน มีการสลับกันปิดป่า
ทั้ง 13 ป่า แต่ปิดไม่ตรงกัน เพื่อให้ชาวบ้านได้หากิน และป่าที่ปิดได้พื้นตัว ห้ามเก็บ
เพื่อขาย เป็นต้น ทำให้ทุกวันนี้พวกเราไม่มีอาหารจากป่ากินเหมือนเดิม”

ปัจจุบันองค์กรชุมชนพยายามฟื้นฟูวิถีชีวิตเพื่อให้ได้มาซึ่งสวัสดิการตามธรรมชาติ จะมี
กระจายอยู่ทั่วประเทศ อาทิ หมู่บ้านที่จัดการเกี่ยวกับป่าชุมชน เกษตรอินทรีย์ ฯลฯ ถึงแม้จะ
เป็นส่วนน้อย แต่นี่คือมิติสำคัญทางสวัสดิการที่ผู้คนมักจะไม่ค่อยมองข้าม ทั้งๆ ที่ให้ผลต่อชีวิต
โดยตรงต่อผู้คนอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

สวัสดิการจากสังคมและธรรมชาติ จึงมีมิติของวิถีชีวิต วิธีทางการผลิต วัฒนธรรม
ความเชื่อทางศาสนา และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนั้น
การทำให้เกิด “สวัสดิการทางสังคมและธรรมชาติ” ขึ้นมาในชุมชนก็เท่ากับเป็นการสนับสนุนให้
เกิดการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นขึ้นมา

ด้วยเหตุนี้ ปัจจุบันกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน มิได้ดำเนินการเฉพาะมิติของตัวเงิน เท่านั้น แต่ยังได้มองรอบด้านครอบคลุมถึงทุนทุกประเภทที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ระบบประเพณี วัฒนธรรม ที่เต็มไปด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน ระบบวิถีการผลิตที่มุ่งเน้นไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียง และระบบการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน การอนุรักษ์ปลา ฯลฯ เพื่อให้เป็นแหล่งอาหาร และสร้างปัจจัย 4 ให้กับชุมชนอย่างเช่นในอดีต ซึ่งการมองในมิติรอบด้านเช่นนี้ ทำให้คนเกิดความมั่นคงทั้งชีวิตและสังคม.

“ถ้าเรามีกองทุนของเราแล้ว มีระบบการจัดการที่ดี
คนภายนอกที่ยังไม่ได้มาเป็นสมาชิก
ก็เชื่อถืออยากเข้าร่วม กองทุนของเราก็จะใหญ่ขึ้น
ไม่เพียงคนในตำบลจะเชื่อถือเท่านั้น
ถ้าเราได้มีการประสานงานกับ อบต.
หรือหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น
ชวนเขาเข้ามาร่วม เราก็จะมีเงินมากขึ้น
หน่วยงานของรัฐอื่นๆ ก็จะเข้ามาร่วม”

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

2044/28-33 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310

โทร. (66) 0-2718-0911 โทรสาร (66) 0-2718-0937

E-mail : codi@codi.or.th Homepage : www.codi.or.th